

VILNIAUS UNIVERSITETAS

BENITA RIAUBIENĖ

**REZULTATINĖ ANTRINĖ PREDIKACIJA
EUROPOS KALBOSE**

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, filologija (04 H)

Vilnius, 2015

Disertacija rengta 2006–2015 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas – prof. habil. dr. Axel Holvoet (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Filologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė – doc. dr. Inesa Šeškauskienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H).

Nariai:

Prof. dr. Ineta Dabašinskienė (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H);

Doc. dr. Violeta Kalėdaitė (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H);

Dr. Rolandas Mikulskas (Lietuvių kalbos institutas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H);

Doc. dr. Vaiva Žeimantienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H).

Oponentai:

Prof. dr. Johan van der Auwera (Antverpeno universitetas, Belgija, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H);

Prof. dr. Östen Dahl (Stokholmo universitetas, Švedija, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H).

Disertacija bus ginama viešame Vilniaus universiteto Filologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. birželio 26 d. 14.00 val. Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Donelaičio auditorijoje.

Adresas: Universiteto g. 3, LT-01513, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2015 m. gegužės 26 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

VILNIUS UNIVERSITY

BENITA RIAUBIENĖ

**RESULTATIVE SECONDARY PREDICATION
IN EUROPEAN LANGUAGES**

Summary of doctoral dissertation

Humanities, philology (04 H)

Vilnius, 2015

The research was carried out at Vilnius University from 2006 to 2015.

Research supervisor – prof. habil. dr. Axel Holvoet (Vilnius University, humanities, philology – 04 H).

The doctoral dissertation will be defended at the Philology Research Council of Vilnius University:

Chair of the Council – doc. dr. Inesa Šeškauskienė (Vilnius University, humanities, philology – 04 H).

Members:

Prof. dr. Ineta Dabašinskienė (Vytautas Magnus University, humanities, philology – 04 H);

Doc. dr. Violeta Kalėdaitė (Vytautas Magnus University, humanities, philology – 04 H);

Dr. Rolandas Mikulskas (Institute of the Lithuanian Language, humanities, philology – 04 H);

Doc. dr. Vaiva Žeimantienė (Vilnius University, humanities, philology – 04 H).

Opponents:

Prof. dr. Johan van der Auwera (University of Antwerp, Belgium, humanities, philology – 04 H);

Prof. dr. Östen Dahl (Stockholm University, Sweden, humanities, philology – 04 H).

The official defense of the dissertation will be held at 2 pm on June 26, 2015 at the Donelaitis auditorium of Vilnius University.

Address: Universiteto g. 3, LT-01513, Vilnius, Lietuva.

The summary of the dissertation was distributed on 26 May 2015.

The dissertation is available at the library of Vilnius University.

1. ĮVADAS

Disertacijos **objektas** – konstrukcijos, perteikiančios rezultatinę antrinę predikaciją (RAP)¹, kuri išreiškia veiksmo dalyvio būseną, atsirandančią kaip veiksmo rezultatas, pvz., (1) gali būti perfrazuotas kaip ‘stalas tapo švarus, nes buvo nušluostytas’.

(1) anglų

John wiped the table clean.

Jonas šluostyti.PST DEF stalas švarus

‘Jonas nušluostė stalą švariai.’

Į disertacijos objektą neįtraukiamos konstrukcijos, išreiškiančios lokacijos pasikeitimą, ir kiti daugiau ar mažiau su rezultatine antrine predikacija susiję reiškiniai: konstrukcijos su veiksmožodžio dalelytėmis, vadinamieji būtinieji predikatyvai, depiktyvai ir aplinkybės.

Disertacijos **tikslas** – nustatyti (a) morfosintaksines strategijas, kuriomis žymimi rezultatyvai, ir (b) semantinius bruožus, kurie lemia skirtingą rezultatyvų žymėjimą tiek konkrečioje kalboje, tiek visose tiriamosiose kalbose.

Disertacijos **uždaviniai**:

1. Aprašyti pagrindinius rezultatinės konstrukcijos semantinius bruožus ir jos semantinę struktūrą.
2. Apibūdinti rezultatinės antrinės predikacijos semantinę erdvę: jos branduolį ir periferiją.
3. Išanalizuoti rezultatinės antrinės predikacijos morfosintaksinį žymėjimą tiriamosiose kalbose.
4. Išskirti rezultatyvų tipus, remiantis jų semantiniiais ir morfosintaksiniiais bruožais.
5. Atskleisti rezultatyvų tipų semantinius ryšius semantiniame žemėlapyje.

---

¹ Rezultatyvo ir rezultatinės konstrukcijos terminas kartais vartojamas ir kita reikšme nei disertacijoje. Slavų kalbotyroje (pvz., Nedjalkov 1988) rezultatinėmis konstrukcijomis vadinamos tokios pirminės predikacijos konstrukcijos kaip *grindys (yra) išplautos*, kurios neturi nieko bendro su disertacijos tema. Čia terminai ‘rezultatyvas’ ir ‘rezultatinė konstrukcija’ vartojami įvardyti tik antrinei predikacijai.

Disertacijoje remiamasi tipologiniu **metodu**, kurio esmė – nustatyti struktūrinius kalbų panašumus ir skirtumus. Siekiant atskleisti rezultatyvų tipų semantinį santykį vienas su kitu ir santykį su raiškos strategijomis, disertacijoje taip pat naudojamos semantinio žemėlapiu metodai.

Atrenkant tyrimo kalbas siekta, kad **kalbų rinkinys** atspindėtų geografinėje Europoje vartojamas visas indoeuropiečių kalbų šeimos grupes ir neindoeuropiečių kalbų šeimas. Disertacijoje nagrinėjama 31 kalba: danų, norvegų, islandų, anglų, vokiečių, olandų, airių, škotų gėlų, latvių, lietuvių, baltarusių, rusų, ukrainiečių, čekų, lenkų, bulgarų, makedonų, kroatų, bosnių, italų, prancūzų, ispanų, portugalų, albanų, graikų, vengrų, suomių, estų, maltiečių, turkų, baskų.

Empirinė medžiaga rinkta iš trijų šaltinių. Pagrindinis šaltinis – gimtakalbiai informantai, kurių buvo paprašyta į savo gimtąsias kalbas išversti angliškus sakinius. Šiuo būdu per du etapus surinkta po maždaug 50 kiekvienos kalbos pavyzdžių. Nemažai medžiagos rasta teorinėje literatūroje apie tam tikrų kalbų rezultatyvus. Galiausiai šiek tiek medžiagos pavyko rasti ir analizuojamų kalbų akademinėse gramatikose.

Lingvistinė tipologija yra viena iš vyraujančių šiuolaikinių kalbotyros kryptų pasaulyje. Vis dėlto lietuvių kalbotyroje šios krypties darbų vis dar pasitaiko retai – daugelis gramatikos tyrimų atliekama remiantis deskriptyviu metodu. Todėl ši disertacija galėtų prisidėti prie šiuolaikinių metodų plėtojimo lietuvių kalbotyroje ir kartu padėti įtraukti pačią lietuvių kalbotyrą į pasaulinį lingvistinį diskursą.

Žvelgiant iš platesnės perspektyvos, disertacijoje **nauja** tai, kad joje bandoma apžvelgti rezultatinės konstrukcijos tipologiniu požiūriu. Yra daug darbų apie rezultatyvų semantinius ir sintaksinius bruožus atskirose kalbose (daugiausia – anglų, bet ne tik), taip pat pasitaiko darbų, kuriuose lyginami kelių kalbų rezultatyvai. Tipologiniai tyrimai paprastai rezultatinę antrinę predikaciją traktuoja kaip vientisą reiškinių ir neskiria jos tipų (plg. Talmy 1991, 2000; Verkerk 2009a, b). Vienintelis darbas (bent jau mano žiniomis), kuriame tipologiniu pagrindu skiriami rezultatyvų tipai yra Crofto ir kt. (2010) straipsnis. Todėl, priešingai nei depiktyvų (plg. Himmelmann, Schultze-Berndt 2005), rezultatyvų semantiniai ir morfosintaksiniai bruožai tipologiniu požiūriu nuosekliai iš esmės nebuvo tirti.

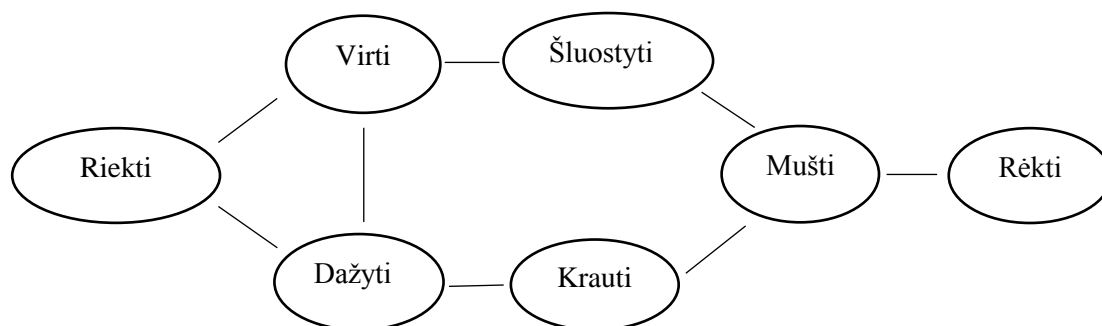
Disertaciją **sudaro** šešios dalys. Pirmojoje dalyje (įvade) pristatomas disertacijos objektas, tikslas, uždaviniai, metodas, aptariamas temos naujoviškumas ir pateikiami ginamieji teiginiai. Antrojoje dalyje aptariama teorinė literatūra, pristatomi teoriniai požiūriai, kuriais remiantis buvo ir yra nagrinėjami rezultatyvai. Trečiojoje dalyje apibrėžiami svarbiausi semantiniai rezultatinės konstrukcijos bruožai ir apibūdinami semantinės rezultatyvų erdvės branduolys ir periferija. Ketvirtojoje dalyje nagrinėjama morfosintaksinė rezultatyvų raiška Europos kalbose. Penktojoje dalyje išskiriami semantiniai bruožai, kurie, manoma, lemia rezultatyvų raišką tiriamosiose kalbose, ir pateikiamas semantinis rezultatyvų žemėlapis. Galiausiai šeštojoje dalyje išdėstomos išvados.

Ginamieji teiginiai

1. Rezultatiniai antriniai predikatyvai Europos kalbose žymimi penkiais raiškos būdais: būdvardžiais,rieveiksmiais, prielinksninėmis frazėmis, sudurtiniais veiksmažodžiais ir daiktavardinėmis frazėmis.

2. Rezultatyvų raišką Europos kalbose lemia šie veiksniai: (a) ar veiksmažodis yra įvyktis ar veikla, (b) ar rezultatinis antriniu predikatyvu išreiškiama ypatybė yra išankstinis nustatymas ar akumuliuojasi proceso metu, (c) ar rezultatas paveikia objektu išreikštą referentą ar neišreikštą (veiksmo metu sukurtą) referentą ir (d) ar veiksmažodžio tema yra numatyta jo argumentų struktūroje, ar ne.

3. Rezultatyvų tipų (funkcijų) išsidėstymas semantiniame žemėlapyje yra toks, kaip pavaizduota:

4. Veiksmažodžio galėjimas prisijungti rezultatyvą priklauso nuo jo tipo pozicijos rezultatyvų hierarchijoje: kuo tipas yra labiau į kairę, tuo didesnė tikimybė, kad jis bus išreikštas rezultatine konstrukcija.

DAŽYTI < RIEKTI < VIRTİ / KRAUTI < ŠLUOSTYTI, MUŠTI < RĖKTI

2. TEORINIAI POŽIŪRIAI

Rezultatiniai antriniai predikatyvai buvo plačiai aptarti literatūroje remiantis įvairiais teoriniais požiūriais: sintaksiniu, formaliosios semantikos ir kognityvinės semantikos. Dėl ypatingos svarbos disertacijos temai kaip atskiras požiūris čia išskiriamas ir tipologinis, nors jis iš esmės yra ne teorija, o metodas. Kaip bus aptarta skyriaus pabaigoje, visi šie požiūriai prisidėjo prie disertacijos koncepcijos.

2.1. Sintaksiniai požiūriai

Sintaksiniais požiūriais pagrįstuose darbuose rezultatinių antrinių predikatyvų distribuciją stengiamasi paaiškinti išimtinai sintaksinėmis sąvokomis. Ypatingo dėmesio juose sulaukia vadinamasis „tiesioginio objekto apribojimas“ (angl. *direct object restriction*): reikalavimas, kad rezultatinį predikatyvą predikuotų veiksmažodžio objektas, o ne subjektas, plg. (2).

(2) anglų

*John   *shouted*   *hoarse*.

Jonas   rėkti.PST   užkimęs

‘Jonas nusirėkė iki užkimimo / užkimo nuo rėkimo.’

Šio apribojimo pagrindu buvo suformuluota neakuzatyvinė hipotezė (angl. *The Unaccusative Hypothesis*; Levin, Rappaport 1995), rezultatyvų distribuciją aiškinanti sintaksinėmis veiksmažodžių ypatybėmis. Pasak šios hipotezės atstovų, rezultatinės konstrukcijos skirstytinos pagal tai, koks veiksmažodis jose vartojamas: tranzityvinis (pvz., *šluostyti*), fakultatyviai tranzityvinis (pvz., *valgyti*) ar intranzityvinis, kuris gali būti arba neakuzatyvinis (pvz., *virti*), arba neergatyvinis (angl. *unergative*) (pvz., *rėkti*). Rezultatyvai gali laisvai jungtis su tranzityviniais ir neakuzatyviniais veiksmažodžiais, nes jie turi giluminės struktūros (angl. *deep structure*) objektą. Tranzityvinių veiksmažodžių giluminės struktūros objektas yra ir paviršiaus struktūros (angl. *surface structure*) objektas, pvz., (3).

(3) *Jonas nudažė mašiną raudonai.*

Neakuzatyvinių veiksmažodžių giluminės struktūros objektas yra paviršiaus struktūros subjektas, pvz., (4).

(4) **Kiaušinis išvirė.** (plg. *Jonas išvirė kiaušinį.*)

Neergatyviniai veiksmažodžiai neturi giluminės struktūros objekto, todėl jungdamiesi su rezultatyvu privalo užpildyti objekto poziciją „netikruoju“ sangražiniu įvardžiu (angl. *fake reflexive*), pvz., (5).

(5) anglų

John   shouted   himself   hoarse.

Jonas   rėkti.PST   save   užkimęs

‘Jonas nusirėkė iki užkimimo / užkimo nuo rėkimo.’

Esminis sintaksinių požiūrių trūkumas tas, kad jie nepaaiškina visų rezultatyvų distribucijos atvejų, plg. tiek angl. *to shoot* ‘šauti’, tiek angl. *to hate* ‘nekęsti’ yra tranzityviniai veiksmažodžiai, tačiau tik pirmasis gali prisijungti rezultatinį predikatyvą: *x shot y dead* ‘y tapo negyvas, nes x jį nušovė’, bet **x hated y dead* ‘y tapo negyvas, nes x jo nekentė’. Tai privertė lingvistus pripažinti, kad semantiniai veiksniai, pavyzdžiui, veiksmažodžio leksinis veikslas, taip pat yra svarbūs. Leksinio veikslo įtaka rezultatyvams buvo plačiai aptarta formaliosios semantikos darbuose.

2.2. Formalioji semantika

Formaliosios semantikos atstovai išplėtojo mintį, kad argumentų struktūrą (atitinkamai ir rezultatyvų distribuciją) lemia tam tikri pasikartojantys semantiniai predikato bruožai. Šie semantiniai bruožai įvardyti kaip pirminiai predikatai (angl. *primitive predicates*), pvz., skiriami tokie pirminiai predikatai kaip ACT/DO (‘veikti’), BECOME (‘tapti’), CAUSE (‘būti priežastimi’), BE (‘būti’), STATE (‘būseną’) ir t. t.

Leksinio veikslo tipai skiriami pagal juos sudarančius pirminius predikatus, pavyzdžiui, būsenos (angl. *states*) susideda iš pirminio predikato <STATE>, veiklos (angl. *activities*) – iš pirminio predikato <ACT>, įvyktys (angl. *accomplishments*) – iš kelių pirminių predikatų kompozicijos: [[x ACT] CAUSE [BECOME [y <STATE>]]].

Pasak Dowty’o (1979, 93), rezultatinė konstrukcija išreiškia įvyktį: veiksmažodis nurodo veiklą bendrąja prasme (ACT), kuri lemia (CAUSE), kad objektas patenka (BECOME) į naują – rezultatinę – būseną (STATE). Pats veiksmažodis savo ruožtu gali perteikti arba veiklą, arba įvyktį: pirmuoju atveju konstrukciją įvyktimi paverčia rezultatinė būseną, kuri apriboja šią veiklą; antruoju atveju įvykties reikšmė konstrukcijoje koduojama dvigubai – ir paties veiksmažodžio, ir visos konstrukcijos.

Taigi Dowty'o nuomone, esminis rezultatinės konstrukcijos komponentas yra rezultatinė būseną, nes ji veiklą paverčia įvyktimi.

Vis dėlto šis požiūris turi trūkumų, nes negali paaiškinti, kodėl skiriasi sakinių (6) ir (7) leksinis veikslas: pirmasis yra įvyktis, o antrasis – veikla.

(6) anglų

John painted the car red (in an hour).

Jonas dažyti.PST DEF mašina raudona (per valandą)

‘Jonas nudažė mašiną raudonai per valandą.’

(7) anglų

John painted cars red (all weekend).

Jonas dažyti.PST mašina.PL raudonas (visas savaitgalis)

‘Jonas dažė mašinas raudonai visą savaitgalį.’

Pasak kitų autorių, įvykties interpretacija priklauso ne tik nuo pirminių predikatų kompozicijos (tam tikra veikla lemia rezultatinę būseną), bet ir nuo veiksmožodžio objekto, išreikšto daiktavardine fraze, ypatybių. Įvyktis nuo veiklų skiria tai, kad pirmosios nurodo telinius, t. y. apribotus (angl. *telic, bounded*), įvykius, o antrosios – atelinius, arba neapribotus (angl. *atelic, unbounded*), įvykius. Kaip teigia Krifka (1989, 1998), įvykio teliškumas didžia dalimi priklauso nuo objekto kvantifikacijos. Kvantifikuotas objektas, pvz., (6), turi aiškiai apibrėžtas ribas, todėl veiksmas negali tęstis ilgiau nei tol, kol paveikiamas visas objektas. Nekvantifikuotas (t. y. akumuliacinis) objektas, pvz., (7), neturi konkrečių ribų, todėl veiksmas lieka neapribotas.

Formaliosios semantikos atstovai išgvildeno esminius rezultatyvų semantinės struktūros bruožus: jų tapatumą įvyktims, kauzaciją, teliškumą ir pateikė paaiškinimus daugeliui atvejų, kurių nepajėgė paaiškinti grynai sintaksinės teorijos, pvz., kad angl. *to hate* ‘nekęsti’ negali prisijungti rezultatinio predikatyvo, nes yra būsenos veiksmožodis. Vis dėlto ir jiems nepavyko įtikinamai paaiškinti, kodėl, pavyzdžiui, veiksmožodžiai dažniausiai gali prisijungti tik konkrečius rezultatinius predikatyvus, plg. *x shot y dead* ‘y tapo negyvas, nes x jį nušovė’, bet **x shot y lame* ‘y tapo luošas, nes x jį pašovė’. Šiuo atžvilgiu parankesnę modelį siūlo kai kurios kognityvinės semantikos kryptys.

2.3. Kognityvinė semantika

Kognityvine semantika remiasi kelios savarankiškos teorinės kryptys: Langackerio kognityvinė gramatika, konstrukcijų gramatika, semantinių freimų teorija. Visoms joms bendras požiūris, kad kalba atspindi tai, kaip žmonės suvokia juos supantį pasaulį ir santykius jame. Taigi kalbiniai reiškiniai traktuojami kaip konceptualizuotos kasdienių žmonijos patirčių scenos.

Vienas iš elementariausių objektų ir organizmų sąveikos būdų realiame pasaulyje yra fizinis kontaktas. Konceptualiai jį perteikia veikslių grandinės (angl. *action chain*), arba kitaip biliardo kamuolių modelis (angl. *the billiard-ball model*): vienas objektas perduoda savo vidinę energiją kitam objektui, kuris šią energiją gali arba perduoti dar kitam objektui, arba ją sunaudoti (Ungerer, Schmid 2006, 179; Langacker 1991, 13). Remiantis šiuo konceptuali modeliu galima paaiškinti ir rezultatyvus: čia vienas veiksmo dalyvis atlieka veiksmą, kuris paveikia kitą veiksmo dalyvį ir lemia jo kokybinį pokytį (plg. Broccias 2004a). Biliardo kamuolių modelis pabrėžia poveikio (angl. *affectedness*) faktorių: veiksmo dalyvis turi būti būtinai paveikiamas. Be to, pasak Brocciaso, veiksmo dalyvis turi būti paveikiamas visas, t. y. paveikiamos visos jo dalys ar atkarpos (Broccias 2004a, 10), plg. (8).

(8) anglų (iš Broccias 2004a, 10)

<i>John</i>	<i>hammered</i>	<i>the</i>	<i>metal</i>	<i>flat/*long.</i>
Jonas	kalti.PST	DEF	metalas	plokščias/ilgas

‘Jonas kalė metalą, kol šis tapo plokščias/ilgas.’

Predikatyvas *long* ‘ilgas’ (8) pavyzdyje negali būti vartojamas, nes atskiros metalo dalys netampa ilgos – ilgas tampa metalas kaip vienetas. Ir priešingai, būdvardžio *plokščias* atveju galima manyti, kad kiekviena metalo dalis tampa plokščia (taip pat plg. pavyzdį su *shoot* 2.2 skyriaus pabaigoje).

Konstrukcijų gramatika teigia, kad pagrindinės žmonių patirtys yra apibendrinamos ir perteikiamos konstrukcijomis, kurios yra „formos ir reikšmės atitikimai, egzistuojantys nepriklausomai nuo konkrečių veiksmažodžių“ (Goldberg 2005, 5). Pagrindiniai konstrukcijų tipai atspindi dinamines scenas, pvz., kažkas kažką kažkam perduoda (ditranzityvinė konstrukcija; angl. *ditransitive construction*), kažkas juda (judėjimo konstrukcija; angl. *motion construction*), kažkas daro kažką, kas lemia kažkieno būsenos pasikeitimą (rezultatinė konstrukcija; angl. *resultative construction*). Konstrukcijos turi

savo reikšmę ir argumentus, kurie gali būti realizuojami nepriklausomai nuo to, ar sutampa su veiksmažodžio argumentais, pvz., (5) sakinyje konstrukcija „primeta“ du savo argumentus – objektą (*himself*) ir rezultatinę frazę (*hoarse*).

Pagal semantinių freimų teoriją, žodžiai turi savo individualius semantinius freimus, kurie apima visas ekstralingvistines ir lingvistines žinias, susijusias su tam tikra sąvoka. Taigi semantinis freimas apima ne tik leksinę žodžio reikšmę, jo argumentus, bet ir kultūrinės žinias, kurios būtinos suvokti tai sąvokai. Boasas teigia (Boas 2003, 158), kad veiksmažodžio galėjimas prisijungti rezultatinį antrinį predikatyvą taip pat yra numatytas jo semantiniame freime. Kitaip tariant, kiekvieno veiksmažodžio semantinis freimas, be kitos informacijos, pateikia ir specifinę informaciją apie tai, su kokio semantinio ir (ar) sintaksinio tipo rezultatyvu jis gali jungtis. Pasak Boaso, rezultatyvų predikatyvų vartoseną yra labai konvencionalizuota, todėl jos neįmanoma paaiškinti remiantis plačiais sintaksiniais ar semantiniiais apibendrinimais (ten pat, 232).

Pastarasis požiūris turi neabejotiną pranašumą prieš kitas aptartas teorijas, nes iš esmės gali paaiškinti visus rezultatyvų distribucijos atvejus.

2.4. Tipologinis požiūris

Kaip minėta, tipologija yra ne lingvistinė teorija, o greičiau metodas, leidžiantis nustatyti kalbų struktūrinius ir semantinius panašumus bei skirtumus. Dažniausiai tipologiniai darbai remiasi kognityvinės semantikos principais.

Vieną iš žymiausių hipotezių, susijusių su rezultatyvais, yra iškėlęs Talmy, kuris teigė, kad kalbas galima skirti į du tipus pagal tai, kaip jose išreiškiami kompleksiniai įvykiai (angl. *macro-events, complex events*) (Talmy 1975, 1991, 2000). Kompleksiniai įvykiai susideda iš konceptualiai integruotų pagrindinio, arba kitaip įrėminančio, įvykio (angl. *framing event*) ir pagalbinio įvykio (angl. *supporting event*) (Talmy 2000, 226). Pagrindinis įvykis (pvz., rezultato įvykis) visam kompleksiniam įvykiui suteikia tam tikrą karkasą ar rėmą. Pagalbinis įvykis (pvz., būdo įvykis) nurodo papildomas kompleksinio įvykio detales (Talmy 1991, 482–483). Esminė Talmy'o mintis, kad pasaulio kalbos skirtinos į grupes pagal tai, kas perteikia pagrindinį įvykį: veiksmažodis ar satelitas. Veiksmažodinio įrėminimo kalbose (angl. *verb-framed languages*), pvz., romanų, semitų, japonų, pagrindinį įvykį perteikia veiksmažodis, plg. (9) (Talmy 2000, 221–222). Satelitinio įrėminimo kalbose (angl. *satellite-framed languages*), pvz.,

daugumoje indoeuropiečių kalbų (išskyrus romanų), finų-ugrų, kinų, pagrindinį įvykį išreiškia satelitas, plg. (10) (ten pat).

(9) ispanų

Mary mató a John de un disparo.

Marytė žudyti.PRT.3SG į Jonas su INDEF šūvis

‘Marytė nužudė (t. y. padarė negyvą) Joną šūviu.’

(10) anglų

Mary shot John dead.

Marytė šauti.PST Jonas negyvas

‘paž. Marytė nušovė Joną negyvai.’

Vėliau daugelis lingvistų atkreipė dėmesį, kad ši klasifikacija nėra tiksli, nes dažnai kalbose galimos abi strategijos, plg. (10) ir (11).

(11) anglų

Mary killed John with a shot.

Marytė žudyti.PST Jonas su INDEF šūvis

‘Marytė nužudė Joną šūviu.’

Dėl šios priežasties buvo padaryta išvada, kad Talmy’o išskirtos strategijos taikytinos ne pačioms kalboms, o kompleksinių įvykių tipams kalboje (Croft ir kt. 2010, 1). Croftas ir kt., papildę Talmy’o strategijų sąrašą dar keliomis strategijomis (dvigubo įrėminimo ir simetrine), teigia, kad universalūs situacijų tipai, pvz., *dažyti x raudonai, šluostyti x švariai*, „*nušauti x negyvai*“ ir t. t., kalboje gali būti reiškiami skirtingomis strategijomis priklausomai nuo šių situacijų konceptualių bruožų: tipiškumo, objekto priešinimosi veiksmui laipsnio ir pan. (ten pat, 23).

Crofto ir kt. pateiktas požiūris į kompleksinius įvykius, tarp jų ir rezultatyvus, iš dalies yra artimas Boaso požiūriui (žr. 2.3). Abiejuose darbuose tiesiogiai ar netiesiogiai teigiama, kad rezultatyvų raišką lemia ne bendri semantiniai bruožai, aprėpiantys plačias veiksmožodžių grupes (pvz., veiklas, būsenas), o konkrečių veiksmožodžių ar (Crofto ir kt. terminais) situacijų semantinės ypatybės.

Rezultatyvai aptariami ir tipologiniame Verkerk (2009b) darbe apie antrinės predikacijos raišką pasaulio kalbose. Autorė siekia nustatyti, kokiomis – vienodomis ar skirtingomis – formaliomis strategijomis reiškiami rezultatyvai, depiktyvai ir aplinkybės bei pateikia šių trijų antrinės predikacijos tipų semantinį žemėlapi. Darbe nurodoma, kad

kai kuriose kalbose rezultatyvų raiška įvairuoja, tačiau iš esmės nebandoma paaiškinti tos variacijos priežasčių ir apibrėžti rezultatyvų tipų.

2.5. Teorinių požiūrių įtaka disertacijai

Disertacijos koncepcija buvo plėtojama skaitant literatūrą ir renkant pavyzdžius. Pirmoji duomenų rinkimo anketa buvo sudaryta remiantis neakuzatyvine hipoteze ir atspindėjo sintaksinius veiksmažodžių tipus. Antroji anketa rėmėsi rezultatinės konstrukcijos sudarančių veiksmažodžių leksinio veiksmo tipais.

Nors duomenys parodė, kad visų rezultatyvų distribucijos skirtumų vien leksinio veiksmo tipais paaiškinti neįmanoma, formaliosios semantikos darbai žymiai prisidėjo apibrėžiant svarbiausius semantinius rezultatinės konstrukcijos bruožus. Tokių bruožų kaip kauzacija ir teliškumas buvimas arba nebuvimas leidžia atskirti prototipinius rezultatyvus nuo rezultatyvų, kurie priklauso reiškinių periferijai.

Kognityvinės semantikos darbai plačiąja prasme leido suvokti, kad tam tikro kalbinio reiškinių raiška gali priklausyti nuo įvykio konceptualizavimo. Labai svarbūs buvo Boaso bei Crofto ir kt. darbai, kurie atskleidžia, kad skirtingos rezultatyvų raiškos paaiškinimui reikia ieškoti konkrečių predikatų semantikoje, o ne plačius predikatų tipus apimančiuose apibendrinimuose. Mano duomenys iš esmės patvirtina šią mintį: daugiau nei pusė disertacijoje skiriamų rezultatyvų tipų apima vieną arba kelias labai artimos reikšmės situacijas. Tokie yra tipai: DAŽYTI, VIRTI, KRAUTI, ŠLUOSTYTI. Tiesa, kai kurie tipai – MUŠTI, RĖKTI ir RIEKTI (PJAUSTYTI) – apima daugiau skirtingų situacijų: juose vartojami predikatai paprastai turi tam tikrų specifinių ypatybių, kurios lemia vienodą jų žymėjimo būdą.

Taip pat disertacijai labai svarbūs Talmy'o darbai – juose postuluojamas skirtumas tarp veiksmažodinio įrėminimo ir satelitinio įrėminimo modelių leidžia atskirti konstrukcijas, kurios išreiškia rezultatinę antrinę predikaciją ir kurios jos neišreiškia.

Remiantis morfosintaksine rezultatyvų raiška, disertacijoje siekiama išskirti ir paaiškinti universalius semantinius rezultatyvų tipus. Dėl šio tikslo disertacija yra aktuali tiek tipologijos, tiek rezultatyvų tyrimų srityse. Panašus tikslas keliamas jau minėtame Crofto ir kt. (2010) straipsnyje. Vis dėlto šis straipsnis pirmiausia yra skirtas ne rezultatyvams aptarti, o patobulinti Talmy'o kompleksinių įvykių tipologiją. Todėl autoriai jame skiria labai plačias raiškos strategijas (veiksmažodinio, satelitinio, dvigubo

įrėminimo ir t. t.) ir netiria konkrečių raiškos būdų (būdvardis,rieveiksmis ir t. t.). Straipsnyje skiriami 8 situacijų tipai, kurie atspindi rezultatyvus su įvykties ir tranzityviniais veiklos veiksmoždziais, tačiau rezultatyvai su intranzityvinėmis veiklomis nėra įtraukti. Be to, autoriai remiasi tik penkiomis kalbomis. Todėl disertacijoje tikimasi pateikti išsamesnį tiek rezultatyvų raiškos, tiek jų semantinių tipų aprašą.

3. REZULTATINĖS KONSTRUKCIJOS BRANDUOLYS IR PERIFERIJA

Kalbos reiškinių paprastai neįmanoma griežtai atskirti ir sudėlioti į atskiras lentynes dėl visur egzistuojančių ribinių atvejų. Tai galioja ir rezultatinei antrinei predikacijai: esama konstrukcijų, kurios neabejotinai laikytinos rezultatinėmis, kita vertus, yra nemažai konstrukcijų, kurios, nors ir panašios į rezultatyvus, turi ir jiems nebūdingų bruožų.

3.1. Prototipiniai rezultatyvai

Kaip minėta 2.2 skyriuje, rezultatyvai perteikia įvyktis, kurios paprastai susideda iš veiklos įvykio (angl. *activity event*) ir būsenos pasikeitimo įvykio (angl. *a change of state event*). Šie du įvykiai yra susiję kauzaciniu santykiu: veikla lemia veiksmo dalyvio būsenos pasikeitimą. Todėl paprastai teigiama, kad rezultatyvai visada perteikia kauzacinį būsenos pasikeitimą (Levin, Rappaport 1995, 54; plg. Dowty 1979, 93). Be to, būsenos pasikeitimo įvykis (kartu su kvantifikuotu objektu) apriboja veiklą natūraliai įvesdamas telinį tašką (angl. *telic point*). Taigi kauzacija ir teliškumas disertacijoje laikomi esminiais rezultatinės konstrukcijos bruožais, o rezultatyvai, kurie turi šiuos bruožus, traktuojami kaip prototipiniai rezultatyvai.

Svarbu pabrėžti, kad veiksmoždziai, vartojami rezultatinėje konstrukcijoje, gali, bet nebūtinai turi būti kauzatyviniai. Svarbiausia, kad kauzaciniu santykiu būtų susiję du įvykties įvykiai. Nustatyti kauzacinį santykį padeda (12) ir (13) parafrazės.

(12) 'x tapo z, nes buvo „paveiktas“, pvz., *nudažė namą raudonai* > *namas tapo raudonas, nes buvo nudažytas*,

(13) 'x tapo z, nes „veikė“, pvz., *Jonas prisivalgė sočiai* > *Jonas tapo sotus, nes prisivalgė*.

Telinis taškas yra natūraliai įvykį apribojantis baigties taškas: „telinė situacija yra tokia, kuri perteikia procesą, vedantį link aiškiai apibrėžto galutinio taško, už kurio veiksmas nebegali tęstis“ (Comrie 1995, 45). Teliškumas laikomas savarankiška ypatybe, nepriklausančia nuo perfektyvumo (įvykio veikslo), kuris nurodo, kad veiksmas tiesiog yra pasibaigęs (angl. *complete*) (Comrie 1995, 18; Croft 2012, 77). Todėl telinės situacijos gali būti ir įvykio, ir eigos veikslo, pvz., *sugalvė obuolį* ir *valgo obuolį*, o įvykio veikslo situacijos – tiek telinės, tiek atelinės, pvz., *parašė laišką* ir *padirbėjo*.

Vis dėlto kai kuriose kalbose teliškumas ir įvykio veikslas yra glaudžiai susiję. Labiausiai tai atsispindi baltų ir slavų kalbose, kuriose tiek įvykio veikslas², tiek teliškumas gali būti perteikiamas veiksmažodžio priešdėliais. Tai lemia, kad rezultato reikšmė, kuri atsiranda esant teliniam taškui, yra perteikiama priešdėliniu veiksmažodžiu, o ne antriniu predikatyvu (kaip, pavyzdžiui, germanų kalbose). Antrinis predikatyvas baltų ir slavų kalbose tik patikslina priešdėliniu veiksmažodžiu jau išreikštą (abstraktų) rezultatą. Todėl prototipiniais rezultatyvais šiose kalbose laikytinos konstrukcijos, kuriose antrinis predikatyvas jungiasi prie priešdėlinio veiksmažodžio.

Kitokia situacija yra vengrų kalboje, kurioje prie veiksmažodžių tam tikrais atvejais gali prisišlieti dalelytės (angl. *verbal particles*), iš pirmo žvilgsnio funkciškai labai panašios į baltų ir slavų kalbų priešdėlius. Panašiai kaip baltų ir slavų priešdėliai, šios dalelytės įveda telinį tašką: nurodo, kad objektas įgijo naują būseną, kurią lėmė veiksmažodžiu reiškiamas veiksmas (plg. É. Kiss 2006, 19). Tačiau priešingai nei baltų ir slavų kalbose, vengrų kalbos dalelytės ir rezultatiniai antriniai predikatyvai paprastai yra komplementinėje distribucijoje (Komlósy 1992). Kitaip tariant, vengrų kalbos konstrukcijose gali pasirodyti arba dalelytė, arba rezultatinis predikatyvas. Taigi vengrų kalboje rezultatiniai predikatyvai ne patikslina, o išreiškia rezultatą ir todėl yra panašesni į germanų nei baltų ar slavų kalbų rezultatyvus.

Finų kalbose, konkrečiai, estų ir suomių, (a)telisškumas yra susijęs su akuzatyvo ir partityvo linksnių opozicija: objektas gauna akuzatyvo linksnį, jeigu įvykis yra apribotas (angl. *bounded*), arba rezultatinis, o jeigu įvykis yra neapribotas (angl. *unbounded*), arba

---

² Kadangi baltų kalbose įvykio ir eigos veikslo opozicija yra menkiau gramatikalizuota nei slavų kalbose (plg. Comrie 1995, 91; Holvoet 2014, 89), kartais teigiama, kad, pavyzdžiui, lietuvių kalba apskritai neturi veikslo opozicijos ir kad visos veiksmažodžių ypatybės, kurios paprastai aiškinamos remiantis įvykio ir eigos veikslu, iš tiesų išplaukia iš predikatų leksinės semantikos (Arkadijev 2011, 70).

nerezultatinis, objektas žymimas partityvo linksniu (Kiparsky 1998, 2)³. Konstrukcijos su akuzatyvo linksniu savaime implikuoja, kad buvo pasiektas tam tikras rezultatas, o rezultatinis antrinis predikatyvas tik patikslina šį rezultatą (Heinämäki 1984, 157). Taigi prototipinėse finų kalbų rezultatinėse konstrukcijose objektas turi akuzatyvo linksnį.

Aptarti bruožai rodo, kad baltų, slavų ir finų kalbų rezultatyvai struktūriškai yra labai panašūs. Šių grupių kalbose rezultatinis antrinis predikatyvas tik patikslina rezultatą, kuris išreiškiamas kitomis priemonėmis: akuzatyvo linksniu finų kalbose ir priešdėliu baltų ir slavų kalbose.

3.2. Rezultatinės konstrukcijos periferija

Greta prototipinių rezultatyvų, kuriems būdinga ir kauzacija, ir teliškumas, egzistuoja nemažai konstrukcijų, kurios neturi vieno iš šių bruožų. Disertacijoje trumpai pristatomi keturi periferiniai rezultatyvų tipai, tačiau šis skaičius neabejotinai galėtų būti išplėstas (pavyzdžiui, rezultatinės antrinės predikacijos periferijai galėtų būti priskirtos ir kai kurios pozicijos konstrukcijos, plg. Riaubienė 2014).

Periferiniams rezultatyvams priskiriamos konstrukcijos, kurios neperteikia kauzacinio santykio, pvz., (14)–(16), arba yra atelinės, pvz., (17).

(14) anglų (iš Rothstein 2001, 149; 2004, 104)

<i>At the opening of the new Parliament building,</i>	<i>the</i>	<i>crowd</i>	<i>cheered</i>
naujo Parlamento pastato atidaryme	DEF	minia	sveikinti.PST
<i>the</i>	<i>huge</i>	<i>gates</i>	<i>open.</i>
DEF	didžiulis	vartai	atidarytas

‘Naujo Parlamento pastato atidaryme minia džiaugsmingai sveikino atsidarančius didžiulius vartus.’

(15) *Jis pastatė namą prabangų.*

(16) anglų

<i>John</i>	<i>sliced</i>	<i>the</i>	<i>tomato</i>	<i>thin.</i>
Jonas	riekti.PST	DEF	pomidoras	plonas

‘Jonas plonai suraikė pomidorą.’

---

³ Akuzatyvo – partityvo linksnių parinkimas taip pat priklauso ir nuo kitų veiksnių: objekto apibrėžtumo, specifiškumo ir t. t. (Kiparsky 1998, 1).

(17) anglų (iš Goldberg, Jackendoff 2004, 543)

For hours, Bill heated the mixture
PREP valanda.PL Bilas šildyti.PST DEF mišinys
hotter and hotter.
karštas.COMP ir karštas.COMP

‘Valandų valandas Bilas šildė mišinį, kol šis darėsi vis karštesnis ir karštesnis.’

Į disertacijoje tiriamų rezultatyvų sąrašą įtraukiamas tik vienas periferinių rezultatyvų tipas, iliustruotas (16) pavyzdyje, nes išnagrinėti visus periferinius tipus būtų per didelis užmojis šiam darbui. Tipas RIEKTI pasirinktas dėl dviejų priežasčių. Pirma, iš visų periferinių tipų jis yra vienas panašiausių į prototipinius rezultatyvus (jame galima išvelgti kauzacinį santykį plačiaja prasme: veiksmas lemia naujo objekto (riekelės), turinčio tam tikrą ypatybę, atsiradimą). Antra, šio tipo pavyzdžiai neretai cituojami literatūroje siekiant įrodyti, kad tam tikra kalba turi rezultatinę konstrukciją (plg. Napoli 1992; Legendre 1997). Tai paskatino išsiaiškinti, kokią poziciją rezultatyvų semantinėje erdvėje užima šis tipas.

4. REZULTATINIŲ ANTRINIŲ PREDIKATYVŲ RAIŠKA

Kaip minėta 2.4 skyriuje, kompleksinis įvykis, susidedantis iš rezultato ir būdo įvykių, pasaulio kalbose gali būti išreiškiamas keliais modeliais – simetrine, veiksmožodinio įrėminimo, satelitinio įrėminimo ir dvigubo įrėminimo strategijomis. Rezultatinė konstrukcija priklauso pastariesiems dviem tipams: satelitinio įrėminimo strategija vartojama, pavyzdžiui, germanų kalbose, o dvigubo įrėminimo⁴ strategija – slavų, baltų ir galbūt finų kalbose.

Vis dėlto nagrinėjant pačių rezultatinių antrinių predikatyvų raišką skirti pastarąsias dvi strategijas nėra didelės prasmės. Visų pirma, todėl, kad dvigubo įrėminimo strategija visada vartojama tam tikrose kalbų grupėse. Kitaip tariant, bent jau mano kalbų rinkinyje nėra kalbų, kurios pagrečiui rezultatyvus reikštų tik rezultatinio predikatyvu ir rezultatinio predikatyvu kartu su priešdėliniu veiksmožodžiu. Be to, šių dviejų strategijų skyrimas labai padidintų raiškos būdų skaičių, pavyzdžiui, vietoj vieno būdvardinio tipo

⁴ Dvigubo įrėminimo strategija pasižymi tuo, kad čia pagrindinis įvykis perteikiamas dviejose vietose: veiksmožodyje (priešdėliu) ir satelite, pvz., sakinyje *Jis iš-bėgo iš kambario* pagrindinis judėjimo įvykis išreiškiamas priešdėliu *iš-* ir prielinksniu *iš*, o pagalbinis būdo įvykis – veiksmožodžiu.

ADJ reikėtų skirti tris tipus: ADJ, PREF+ADJ, ACC+ADJ. Taigi disertacijoje pasirinkta viena ADJ strategija, kuri apima, pavyzdžiui, tiek anglų, tiek latvių, tiek estų būdvardinius rezultatyvus (nepaisant to, kad anglų kalboje pagrindinę rezultato reikšmę perteikia rezultatinis predikatyvas, latvių kalboje – priešdėlis, o estų kalboje – akuzatyvo linksnis).

Veiksmazodinio įrėminimo strategija, taip pat ir kiti raiškos būdai, kurie negali būti laikomi satelitinio ar dvigubo įrėminimo strategijomis, priskiriami vienam „ne RAP“ raiškos būdai. Iš simetrinės strategijos potipių į rezultatyvų raiškos būdų sąrašą įtraukiamas tik sudūrimas, o sujungimas priskiriamas „ne-RAP“ raiškos būdams⁵.

4.1. Būdvardis

Būdvardis yra aiškiausia rezultatinės antrinės predikacijos raiškos priemonė: jis tiesiogiai rodo, kad juo reiškiamas požymis priskiriamas veiksmo dalyviui. Kaip pagrindinis RAP raiškos būdas būdvardis vartojamas germanų, finų, latvių ir vengrų kalbose. Airių kalba svyruoja tarp būdvardinio ir „ne RAP“ žymėjimo. Būdvardinis rezultatyvas gali būti derinamas su veiksmo dalyvį išreiškiančia fraze (šiaurės germanų ir latvių kalbose), jis gali turėti nekaitomą formą (kitose germanų kalbose, taip pat airių kalboje) arba būti žymimas specialiu rezultata perteikiančiu linksnium (finų, vengrų kalbose).

Pastarąjį atvejį reikėtų aptarti kiek plačiau. Finų ir vengrų kalbose rezultatyvai žymimi atitinkamai transliatyvo ir subliatyvo linksniais. Transliatyvas paprastai nurodo rezultatą: kad veiksmo dalyvis pateko į naują būseną ar tapo kažkuo (Karlsson 1999, 125). Subliatyvas yra erdvinis linksnis ir nurodo kryptį ‘ant’, todėl vengrų kalbos rezultatyvai semantiškai yra artimi prielinksninėms frazėms (Jurth 2013, 339). Šiuos linksnius iš tiesų gali gauti ne tik būdvardžiai, bet ir daiktavardžiai, tačiau daiktavardiniai rezultatyvai (bent jau mano duomenyse) yra labai reti (žr. 4.6).

Būdvardiniai rezultatyvai kartais pasitaiko ir kalbose, kurios rezultatinę antrinę predikaciją paprastai reiškia kitomis strategijomis (pvz., bulgarų, lietuvių, kroatų kalbos) arba apskritai vengia rezultatinių konstrukcijų (pvz., baskų, graikų, maltiečių kalbos). Įdomu tai, kad šie pavieniai būdvardiniai rezultatyvai dažniausiai vartojami išreikšti

---

⁵ Trečiasis simetrinės strategijos potapis – serijinio veiksmazodžio konstrukcija (angl. *serial verb construction*) Europos kalboms nėra būdinga.

DAŽYTI tipui, taip pat kartais eina ir su RIEKTI bei KRAUTI tipų veiksmažodžiais. Galima kelti prielaidą, kad rezultatinės konstrukcijos neturinčios kalbos vis tik leidžia vartoti būdvardinį predikatyvą su veiksmažodžiu *dažyti* dėl semantinių ir komunikacinių priešasčių. Dauguma tiriamų veiksmažodžių arba implikuoja specifinį rezultatą, pvz., *krauti* implikuoja pilnumą, *šluostyti* – švarumą, arba apskritai neimplikuoja jokio rezultato, pvz., *mušti*, *rėkti*. Veiksmažodis *dažyti* ypatingas tuo, kad implikuoja abstraktų rezultatą – tai, kad pasikeitė objekto spalva, o konkrečios spalvos nenurodo. Šiuo atveju kalbos leidžia pridėti predikatyvą greičiausiai todėl, kad nurodyti spalvą dažnai yra svarbu komunikaciškai.

4.2. Prieveiksmis

Pagrindinė prieveiksmių funkcija yra modifikuoti veiksmažodį, t. y. nurodyti veiksmo ypatybę. Tačiau literatūroje jau senokai buvo atkreiptas dėmesys, kad prieveiksmai neretai išreiškia ir veiksmo dalyvio ypatybę (plg. Himmelmann, Schultze-Berndt 2005, 7; Geuder 2000). Pavyzdžiui, galima manyti, kad sakiniuose (18) ir (19) prieveiksmis nurodo kambario ypatybę (kambarys yra gražus) arba vežimo ypatybę (vežimas yra sunkus).

(18) *Ji gražiai nudažė kambarį.*

(19) *Jie sunkiai prikrovė vežimą.*

Vis dėlto kalbant apie į veiksmo dalyvius orientuotus prieveiksnius, reikia atskirti du jų tipus. Kaip pastebėjo Holvoetas (Holvoet 2008, 134), tokiuose pavyzdžiuose kaip (18) ir (19) prieveiksmis nurodo ne eksplicitinio, o implicitinio objekto ypatybę: sunkus yra krovinsys, o ne vežimas, gražios yra sienos, o ne pats kambarys. Broccias (2004a, 21) pastebi, kad šiuose pavyzdžiuose prieveiksmis perteikia ne inherentines objektų ypatybes, o ypatybes, jiems priskirtas stebėtojo.

Kitokio tipo yra sakiny (20), kur prieveiksmis nurodo eksplicitinio objekto inherentinę ypatybę (plg. Holvoet 2008, 134) ir semantiškai atitinka kitose kalbose vartojamus būdvardžius.

(20) *Jonas nudažė stalą raudonai.*

Taigi, galima manyti, kad tokiais atvejais kaip (20) prieveiksmis išreiškia rezultatinę antrinę predikaciją.

Mano kalbų rinkinyje yra tik viena kalba – lietuvių, kuri rezultatinę antrinę predikaciją nuosekliai perteikiarieveiksmiais. Sporadiškairieveiksmiais pasitaiko daugelyje kalbų: albanų, turkų, norvegų, islandų, lenkų, kroatų ir t. t. Vėlgi galima įžvelgti aiškią tendenciją, kad šiose kalboserieveiksmis dažniausiai vartojamas išreikšti tipą RIEKTI. Tai patvirtina, kad šis tipas priklauso rezultatinės antrinės predikacijos periferijai ir yra labai artimas aplinkybėms.

4.3. Prielinksninė frazė

Prielinksninės frazės gali nurodyti tiek veiksmo dalyvio ypatybę, pvz., (21), tiek pačio veiksmo ypatybę, pvz., (22). Todėl jų pasitelkimas išreikšti rezultatinę antrinę predikaciją iš principo nėra stebinantis.

(21) *Praėjo žmogus su akiniais.*

(22) *Jis visada skaito su akiniais.*

Vis dėlto kalbų, kurios nuosekliai reikštų RAP prielinksninėmis frazėmis, mano kalbų rinkinyje nėra (išskyrus rytų ir vakarų slavų kalbas, kuriose egzistuoja prielinksninių frazių pagrindu susidaręrieveiksmiais, žr. 4.4). Tačiau prielinksniniai rezultatiniai predikatyvai tam tikruose rezultatyvų tipuose pasitaiko daugelyje kalbų: anglų, vokiečių, danų, italų, prancūzų, lietuvių, latvių ir kt.

Skirtini du konceptualūs prielinksninių frazių tipai, kuriais reiškiamas rezultatinė antrinė predikacija. Pirmajam tipui priklauso prielinksninės frazės, plačiąja prasme išreiškiančios būdą, kuriuo atliekamas veiksmas, pvz., pranc. *en rouge* ‘raudonai’. Antrojo tipo prielinksninės frazės bendrąja prasme nurodo tikslą (angl. *goal*), pvz., isl. *til blóðs* ‘iki kraujo’.

Šių dviejų prielinksninių frazių tipų distribucija yra gana aiški: pirmosios vartojamos išreikšti tipus DAŽYTI ir RIEKTI, antrosios – tipus KRAUTI, MUŠTI ir RĖKTI.

4.4. Prielinksninė frazė slavų kalbose

Slavų kalbose rezultatinė antrinė predikacija dažnai reiškiamas ypatinga strategija, kuri svyruoja tarp prielinksninio irrieveiksminio tipo. Kai kurios slavų kalbų prielinksninės frazės sustabarėjo ir virto nedalomais vienetais, sinchroniškai

traktuojamais kaiprieveiksmiai. Vis dėlto šiuose prievieksmiuose prielinksnio reikšmė vis dar yra aiški, plg. rus. *dosuha* ‘sausai’ < *do suha* ‘iki sausumo’.

Tokių prielinksninių frazių-prievieksmių rašyba įvairuoja: neretai toje pačioje kalboje vienos jų rašomos kartu, o kitos – atskirai, plg. rus. *do smerti* ‘iki mirties’. Be to, slavų kalbose rezultatinė antrinė predikacija gali būti reiškiamą ir tikromis prielinksninėmis frazėmis, pvz., *do tošnoty* ‘iki pykinimo’. Kadangi ne visada aišku, ar prielinksnio ir daiktavardžio junginys laikytinas prievieksmiu ar prielinksnine fraze⁶, be to, siekiant sudaryti vienodą strategijų aprašą, disertacijoje slavų kalbų prievieksmiai, kilę iš sustabarėjusių prielinksninių frazių, traktuojami kaip prielinksninės frazės.

Slavų kalbų rezultatyvus išreiškiančios prielinksninės frazės taip pat skirtinos į du konceptualius tipus: *do* prielinksnio frazės nurodo tikslą (angl. *goal*), pvz., bulg. *do nasita* ‘iki soties’, o prielinksnių *na* ir *v* frazės išreiškia būdą (*na* turi erdvinę reikšmę ‘ant’, tačiau gali nurodyti ir veiksmo būdą ar rezultatą, plg. USJP apie lenkų kalbą), pvz., lenk. *na twardo* ‘kietai’, balt. *w čyrvony koler* ‘raudona spalva (instr)’.

Slavų kalbų prielinksninių frazių distribucija sutampa su ankstesniame skyriuje aptartų prielinksninių frazių distribucija: frazės, žyminčios būdą, vartojamos tipuose DAŽYTI, RIEKTI ir VIRTİ, o frazės, žyminčios tikslą, vartojamos tipuose KRAUTI, MUŠTI ir RĖKTI. Tipą ŠLUOSTYTI vienos slavų kalbos (baltarusių, rusų, ukrainiečių) išreiškia būdo prielinksninėmis frazėmis, o kitos (lenkų, čekų) – tikslo frazėmis⁷.

Akivaizdu, kad prielinksninių frazių distribuciją lemia ne veiksmazodžio leksinis veikslas: tiek *dažyti*, tiek *krauti* yra įvyktys. Disertacijoje keliamą mintis, kad jų distribucija priklauso nuo veiksmazodžio predikuojamos ypatybės pobūdžio (plg. Riaubienė 2015). Veiksmazodžiai *dažyti*, *pjaustyti* ir *virti* implikuoja ypatybę, kuri yra „išankstinis nustatymas“ (angl. *preset value*). Kitaip tariant, šiais atvejais ypatybė – dažymas raudonai ar žaliai, pjaustymas plonai ar storai – egzistuoja ir yra pasirenkama iš anksto. Tipų KRAUTI, MUŠTI ir RĖKTI atveju ypatybė akumuliuojasi veiksmo metu. Veiksmazodžio *šluostyti* predikuojama ypatybė gali būti interpretuojama dvejopai, nes šis veiksmazodis „gali arba pabrėžti procesą (t. y. kad nuvalomas visas objekto paviršius,

⁶ Kai kuriais atvejais dėl to abejonių nekyla, pavyzdžiui, rus. *do smerti* laikomas prievieksmiu, nes kirtis krenta ant *do* ir, be to, į šį junginį neįmanoma įterpti būdvardžio, kita vertus, rus. *do tošnoty* laikytinas prielinksnine fraze, nes čia būdvardį įterpti galima, plg. rus. *do užasnoj tošnoty* ‘iki baisaus pykinimo’.

⁷ Pietų slavų kalbos šį tipą išreiškia „ne RAP“ strategijomis.

kas savaime akcentuoja trukmę), arba ypatybę (t. y. kad objektas yra nuvalomas būtent švariai)“ (Riaubienė 2015, 15; plg. Rappaport, Levin 2005, 7).

4.5. Sudurtinis veiksmažodis

Du rezultatinės antrinės predikacijos įvykiai gali būti morfologiškai integruoti sudurtiniame veiksmažodyje, pvz., norv. *hardkokte* ‘kietai išvirė’.

Ši strategija, bent jau mano tiriamose kalbose, yra būdinga tik šiaurės germanų kalboms. Be to, net ir šiose kalbose sudurtinių veiksmažodžių vartojimas reikšti rezultatinei antrinei predikacijai yra labai ribotas – jie pasitaiko tik tipų VIRTİ ir ŠLUOSTYTI atvejais. Pačių sudurtinių veiksmažodžių daryba taip pat yra ribota ir idiosinkratinė (Whelpton 2006, 33).

4.6. Daiktavardinė frazė

Daiktavardžiu ar daiktavardine fraze išreikštų rezultatyvų mano duomenyse taip pat yra labai mažai. Jie vartojami finų ir vengrų kalbose su RIEKTI ir MUŠTI tipų veiksmažodžiais, pvz., vengr. *halálra verte* ‘mušė iki mirties (paž. mirtis.SUB)’. Daiktavardiniai rezultatyvai, kaip ir būdvardiniai, žymimi transliatyvo ir subliatyvo linksniais.

4.7. „Ne RAP“ strategijos

Kad būtų galima kalbėti apie rezultatinę antrinę predikaciją, būtina, kad pirminė ir antrinė predikacijos būtų išreikštos vientisiniu sakiniu ir kad antrinis predikatyvas išreikštų rezultatą. Šios dvi sąlygos iš rezultatinių strategijų sąrašo išbraukia sudėtinius (prijungiamuosius ir sujungiamuosius) sakinius, veiksmažodinio įrėminimo konstrukcijas ir konstrukcijas, kuriose antrinė predikacija nurodo veiksmo būdą. Prie nerezultatinių strategijų priskiriami ir tie atvejai, kai rezultatinė reikšmė perteikiama pažyminiais arba išreiškiama tik priešdėliu ar veiksmažodžio dalelyte.

4.8. Apibendrinimas

4 skyriuje aptartos formalios strategijos reprezentuoja tris konceptualias strategijas, naudojamas perteikti rezultatinei antrinei predikacijai. Pirmoji iš jų yra būdvardinė, arba TAPTI strategija: ji nurodo, kad veiksmo dalyvis x patenka į būseną y (‘x tampa y’). Šį

konceptualų tipą išreiškia būdvardiniai predikatyvai ir finų kalbų daiktavardiniai predikatyvai, žymimi transliatyvo linksniu. Antroji konceptuali strategija yra prieveiksminė, arba BŪDO strategija: čia rezultatas suvokiamas kaip būdas, kuriuo atliekamas veiksmas (‘„veikimas“ y būdu lemia, kad x tampa y’). Ją, žinoma, išreiškia prieveiksminiai predikatyvai ir prielinksninės frazės, žyminčios būdą. Galiausiai, trečiasis konceptualus tipas yra EITI IKI strategija, kur veiksmo dalyvis suvokiamas kaip judantis link tikslo (‘x eina iki y’). Šią strategiją reprezentuoja tikslo prielinksninės frazės ir vengrų kalbos daiktavardinės frazės, žymimos subliatyvo linksniu.

Disertacijoje taip pat pateikiamas trumpas morfosintaksinių strategijų, vartojamų išreikšti rezultatinei antrinei predikacijai Europos kalbose ir pasaulio kalbose, palyginimas. Europos kalbose rezultatyvai dažniausiai reiškiami prielinksninėmis frazėmis. Kaip rodo Verkerk (2009b) duomenys, pasaulio kalbose jie dažniausiai perteikiami serijinio veiksmožodžio konstrukcijomis.

Visi iki šiol aptarti rezultatyvų bruožai rodo, kad rezultatinė antrinė predikacija yra labai įvairialypis ir sunkiai paaiškinamas reiškinys. Vis dėlto manytina, kad rezultatyvų skirtumai paklūsta tam tikriems semantiniams principams: tai rodytų ir faktas, kad įmanoma sudaryti nuoseklų rezultatyvų semantinį žemėlapi.

5. SEMANTINIS RAP ŽEMĖLAPIS

Semantinis žemėlapis yra priemonė parodyti semantinius santykius tarp skirtingų tam tikros kalbinės formos reikšmių, arba ‘funkcijų’ (Haspelmath 2000). Vienos iš šių funkcijų turi labai artimą reikšmę ir yra susijusios tiesiogiai, kitų reikšmė ne tokia artima, todėl jos yra susijusios netiesiogiai – per kitas funkcijas. Visos funkcijos, įeinančios į semantinę kalbinio reiškinio erdvę, sudaro sistemą, kuri laikoma universalia.

Funkcijų skaičių ir padėtį semantiniame žemėlapyje atskleidžia semantinė ir morfosintaksinė kalbų duomenų analizė. Funkcija išskiriama, jeigu egzistuoja bent dvi kalbos, kurios ją žymi skirtingomis raiškos priemonėmis (Haspelmath 2000, 6). Be to, vienodai reiškiamos funkcijos turi užimti vientisą erdvę semantiniame žemėlapyje (ten pat).

Tiesa, kartais semantiniai žemėlapiai gali turėti „spragų“, kai tarp dviejų vienodai žymimų funkcijų a ir c įsiterpia trečia skirtingai reiškiamą funkciją b. Toks žemėlapis

nevientisumas gali atsirasti dėl diachroninių kalbos pokyčių arba dėl kalbų kontaktų: kai formalų b rodiklį, kuris buvo toks pat kaip a ir c, pakeičia naujas rodiklis (van der Auwera, Malchukov 2005, 397; van der Auwera, Temürkü 2006, 132).

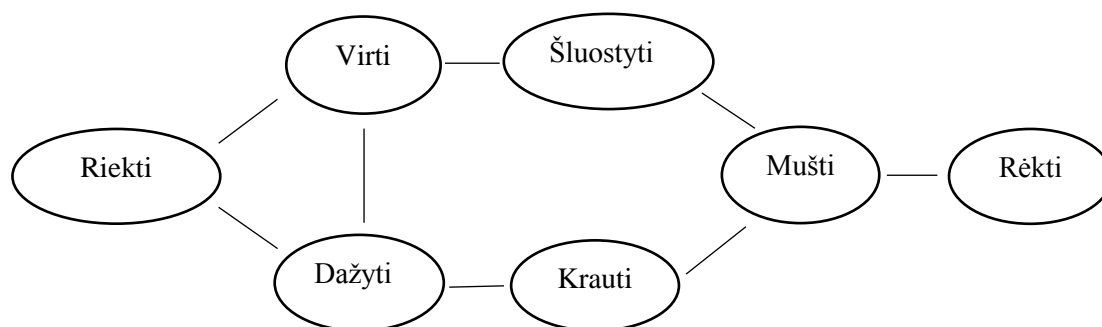
Kaip parodė semantinė ir morfosintaksinė tiriamųjų kalbų analizė, semantinėje RAP erdvėje galima išskirti septynias funkcijas, kurios apima vieną ar kelis universalius situacijų tipus: DAŽYTI: *nudažyti x raudonai / žaliai*, VIRTI: *kietai išvirti kiaušinį*, KRAUTI: *pilnai prikrauti vežimą, pilnai pripilti stiklinę*, ŠLUOSTYTI: *švariai / sausai nušluostyti stalą*, RIEKTI: *plonai supjaustyti / suraikyti pomidorą, smulkiai sumalti kavą*, MUŠTI: *primušti žmogų iki sąmonės netekimo, suspardyti žmogų mirtinai / iki mirties*, RĖKTI: *nusirėkti iki užkimimo, prisivalgyti iki vėmimo*.

Semantiniai bruožai, kurie lemia skirtingą šių funkcijų žymėjimą tiriamosiose kalbose, pateikti lentelėje:

	DAŽYTI	RIEKTI	VIRTI	KRAUTI	ŠLUOSTYTI	MUŠTI	RĖKTI
veiksmažodis neimplikuoja rezultato						+	+
veiksmažodis implikuoja neišvengiamą rezultatą	+	+		+			
veiksmažodis implikuoja potencialų rezultatą			+		+		
rezultatinė būseną yra išankstinis nustatymas	+	+	+		+		
rezultatinė būseną yra akumuliacinė ypatybė				+	+	+	+
rezultatinė būseną paveikia neišreikštą referentą		+					
tema yra nenumatyta veiksmažodžio argumentų struktūroje							+

Šių semantinių bruožų sąveika generuoja daug funkcijų žymėjimo modelių kalbose (kalboje gali veikti keli lentelėje pateikti semantiniai veiksniai). Juos visus apibendrina toliau pavaizduotas semantinis žemėlapis.

Semantinis RAP žemėlapis.

Atsiribojus nuo konkrečių raiškos strategijų (būdvardis,rieveiksmis ir t. t.) ir žvelgiant iš perspektyvos rezultatyvinė raiška (RAP) : nerezultatyvinė („ne RAP“) raiška, galima įžvelgti tendenciją, kad vienos funkcijos dažniau reiškiamos rezultatyvais nei kitos. Pagal polinkį būti reiškiamoms rezultatine konstrukcija funkcijos išsidėsto implikacinėje hierarchijoje: kuo labiau į kairę yra funkcija, tuo labiau tikėtina, kad ji kalboje bus reiškiamama rezultatine konstrukcija.

DAŽYTI < RIEKTI < VIRTİ / KRAUTI < ŠLUOSTYTI, MUŠTI < RĖKTI

Taigi, jeigu kalboje rezultatyvais reiškiamas tik vienas funkcija, tai yra funkcija DAŽYTI (pvz., baskų kalboje), jeigu dvi – tada DAŽYTI ir RIEKTI (pvz., bosnių, prancūzų, graikų, italų, maltiečių ir kt. kalbose), jeigu trys – tai DAŽYTI, RIEKTI ir VIRTİ (pvz., airių kalboje) arba KRAUTI (pvz., albanų kalboje), jeigu keturios – tai DAŽYTI, RIEKTI, VIRTİ ir KRAUTI (pvz., bulgarų, kroatų, makedonų kalbose). Mano duomenys nerodo, kad kalbos darytų skirtumą tarp funkcijų ŠLUOSTYTI ir MUŠTI rezultatyvinės : nerezultatyvinės raiškos atžvilgiu, t. y. jos abi arba reiškiamos rezultatyvams būdingomis strategijomis (pvz., čekų, lietuvių, lenkų kalbose), arba „ne RAP“ strategijomis. Žinoma, kitose kalbose (neįtrauktose į disertacijos kalbų rinkinį) šios funkcijos galėtų būti šiuo atžvilgiu diferencijuojamos. Galiausiai, be abejo, yra kalbų, kurios rezultatyvinėmis strategijomis reiškia visas funkcijas (pvz., anglų, vokiečių, danų, islandų, rusų, estų ir kt. kalbos).

6. IŠVADOS

1. Pagrindiniai rezultatinės konstrukcijos semantiniai bruožai yra kauzacija ir teliškumas. Konstrukcijas, kurios turi šiuos bruožus, galima laikyti prototipiniais rezultatyvais. Konstrukcijos, kurios neturi vieno iš bruožų, priskirtinos rezultatyvų semantinės erdvės periferijai.

1.1. Kai kuriose kalbose teliškumas yra reiškiamas specifinėmis priemonėmis: priešdėliais baltų ir slavų kalbose bei akuzatyvo linksniu finų kalbose. Todėl prototipiniais rezultatyvais baltų ir slavų kalbose galima laikyti tik konstrukcijas su priešdėliniais veiksmažodžiais, o finų kalbose – konstrukcijas su akuzatyvo linksnį turinčiu objektu.

2. Rezultatinis antrinis predikatyvas Europos kalbose reiškiamas penkiomis formaliomis strategijomis: būdvardžiu,rieveiksmiu, prielinksnine fraze („tikra“ arba sustabarėjusia), sudurtiniu veiksmažodžiu ir daiktavardine fraze. Pastarosios dvi strategijos yra labai retos ir būdingos tik tam tikroms kalbų grupėms: sudurtiniai veiksmažodžiai aptinkami šiaurės germanų kalbose, o daiktavardiniai rezultatyvai pasitaiko finų ir vengrų kalbose.

2.1. Rezultatyvai nuosekliai reiškiami būdvardžiais germanų, finų, vengrų ir latvių kalbose. Su tam tikrais veiksmažodžiais (dažniausiai *dažyti*) būdvardiniai rezultatyvai vartojami ir kitose kalbose.

2.2. Rieveiksmiais rezultatyvai nuosekliai reiškiami tik vienoje kalboje – lietuvių. Kitose kalbose jie paprastai pasitaiko su *pjaustyti* tipo veiksmažodžiais, kas patvirtina, kad šis tipas priklauso rezultatyvų semantinės erdvės periferijai ir yra artimai susijęs su aplinkybėmis.

2.3 Prielinksninės frazės, kuriomis perteikiama RAP, skirtinos į du tipus: frazės, bendrąja prasme išreiškiančios būdą, kuriuo atliekamas veiksmas, ir frazės, išreiškiančios tikslą. Šių prielinksninių frazių tipų distribuciją galima paaikškinti veiksmažodžio predikuojamos ypatybės pobūdžiu. Prielinksninės frazės, reiškiančios būdą, jungiasi su tokiais veiksmažodžiais kaip *dažyti*, *pjaustyti* ir *virti*, predikuojančiais ypatybę, kuri yra išankstinis nustatymas. Tikslą reiškiančios prielinksninės frazės

jungiasi su veiksmažodžiais *krauti*, *mušti*, *rėkti* ir pan., implikuojančiais ypatybę, kuri akumuliuojasi veiksmo metu.

2.4. Tikromis prielinksninėmis frazėmis nuosekliai rezultatyvai nereiškiami nė vienoje tiriamoje kalboje. Slavų kalbose rezultatyvai dažnai žymimi sustabarėjusiomis prielinksninėmis frazėmis, kurios sinchroniškai traktuojamos kaip prieveiksmiai. Tokie prieveiksmiai-prielinksninės frazės nuosekliai vartojami rytų ir vakarų slavų kalbose.

3. Rezultatyvų raišką lemia šie veiksniai: (a) ar veiksmažodis yra tikra įvyktis ir implikuoja neišvengiamą rezultatą, (b) ar veiksmažodis svyruoja ant įvykčių ir veiklų ribos ir išreiškia potencialų rezultatą, (c) ar veiksmažodis yra veikla ir neišreiškia jokio rezultato, (d) ar rezultatinis antriniu predikatyvu išreiškiamą ypatybę yra išankstinis nustatymas ar akumuliuojasi proceso metu, (e) ar rezultatas paveikia objektu išreikštą referentą ar neišreikštą (veiksmo metu sukurtą) referentą ir (f) ar veiksmažodžio tema yra numatyta jo argumentų struktūroje, ar ne.

4. Semantinėje rezultatyvų erdvėje skirtinos septynios funkcijos: DAŽYTI, RIEKTI, VIRTI, KRAUTI, ŠLUOSTYTI, MUŠTI ir RĖKTI, kurios išsidėsto semantiniame RAP žemėlapyje (žr. 26 p.).

5. Veiksmažodžio galėjimas prisijungti rezultatyvą priklauso nuo jo tipo pozicijos rezultatyvų hierarchijoje:

DAŽYTI < RIEKTI < VIRTI / KRAUTI < ŠLUOSTYTI, MUŠTI < RĖKTI

Resultative secondary predication in European languages

1. Introduction

The **object** of the dissertation is constructions denoting resultative secondary predication (RSP), or resultatives⁸, which express the state achieved by a participant of an event as a result of the action denoted by a verb, e.g. (1) denotes that the table became clean as a result of wiping.

(1) *John wiped the table clean.*

Therefore, the dissertation does not deal with constructions which express a change of location or other structures which to some extent resemble RSP: constructions including verbal particles, object and subject complements, depictives and adverbials.

The **aim** of the dissertation is to establish formal encoding means for RSP in European languages and to reveal the semantic features which determine the different encoding of resultatives in a language and across languages.

The **tasks** of the dissertation are as follows:

1. to describe the basic semantic features and the semantic structure of the resultative construction,
2. to characterise the semantic domain of secondary resultative predication, both its core area and its periphery,
3. to analyse the formal means for the encoding of resultative secondary predication in the languages in the sample,
4. to establish the types of resultatives according to their semantic and morphosyntactic features,
5. to show the semantic relationship between the types of resultatives in terms of a semantic map.

The dissertation follows the typological **method**. This method allows the structural similarities and differences of languages to be established. In order to reveal the

---

⁸ The terms *resultative* and *resultative construction* are sometimes used to refer to primary predicate constructions such as *The floor is washed* (Nedjalkov 1988) which constitute a different topic than the one discussed in the dissertation. Here these terms are understood exclusively in the sense of secondary predication.

relationship between semantic types of resultatives, on the one hand, and the correlation between semantic types and formal encoding means, on the other hand, the semantic map method is used.

The **language sample** includes 31 languages of geographically delineated Europe: Danish, Norwegian, Icelandic, English, German, Dutch, Irish, Scottish Gaelic, Latvian, Lithuanian, Belarusian, Russian, Ukrainian, Czech, Polish, Bulgarian, Macedonian, Croatian, Bosnian, Italian, French, Spanish, Portuguese, Albanian, Greek, Hungarian, Finnish, Estonian, Maltese, Turkish, and Basque.

The **empirical data** was compiled from three kinds of sources. The most important data source was informants who were asked to translate English sentences which included RSPs and gloss them. Two questionnaires, which in total include some 50 examples, were composed for this purpose. Other sources were the linguistic literature on resultatives and the grammars of particular languages.

The **novelty** of the dissertation is its aim to analyse resultative constructions from a typological point of view. Linguists dealing with resultatives usually confine themselves to one, or at best a few, languages. Related typological studies usually treat resultatives as a uniform phenomenon and deal with them from a RSP-external perspective: Talmy (1991, 2000) considers resultatives in line with other complex event constructions, while Verkerk (2009a, b) analyses them in comparison with other types of secondary predication. To my knowledge, the only typological paper which takes a RSP-internal viewpoint is Croft et al. (2010). Thus, unlike those of depictives, which have been thoroughly examined from a typological viewpoint in Himmelmann and Schultze-Berndt (2005), the cross-linguistically significant properties of resultatives have not yet been consistently described.

The dissertation **consists** of six chapters. Chapter 1 discusses the object, aim and tasks of the dissertation, as well as the methods used, the language sample, and the novelty of the dissertation. At the end of the chapter the theses are formulated. In Chapter 2 the theoretical approaches to RSP (syntactic, formal semantics, cognitive semantics and typological approach) and their contribution to the dissertation are discussed. Chapter 3 defines the basic semantic features of RSP, as well as the core and

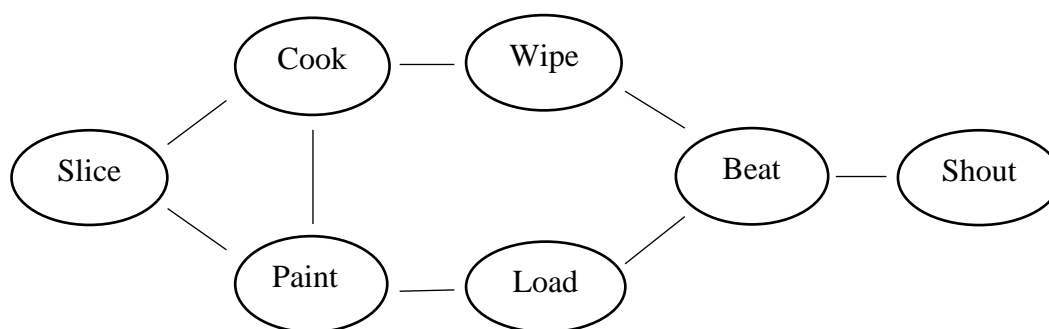
the periphery of the semantic domain of RSP. In Chapter 4 the formal encoding means of RSP are analysed. Chapter 5 establishes the semantic features which determine the formal encoding of RSP and presents the semantic map of RSP. Finally, the conclusions are drawn in Chapter 6.

The theses

1. The formal means used to express resultative secondary predication and to differentiate between its different types are: adjectives, adverbs, prepositional phrases, compound verbs and noun phrases.

2. The encoding of resultative secondary predicates in European languages is determined by the following factors: (a) whether a verb is an accomplishment or an activity, (b) whether the property denoted by the resultative predicate is preset or accumulated, (c) whether the result applies to the entity denoted by an object or to an unexpressed (created) entity, and (d) whether the object of a verb is licensed by its argument structure or not.

3. The arrangement of the functions in the semantic map of resultatives is as follows:

4. A verb's ability to take a resultative secondary predicate depends on the position of its type in the implicational hierarchy. The further to the left the type is, the more it is likely to be expressed as a resultative:

$$\text{PAINT} < \text{SLICE} < \text{COOK} / \text{LOAD} < \text{WIPE}, \text{BEAT} < \text{SHOUT}$$

2. The influence of theoretical approaches on the dissertation

The conception of the dissertation has been developed in the process of reading theoretical literature and collecting material. The first questionnaire was composed in the

spirit of the unaccusative hypothesis and represented the availability of resultative secondary predicates with the syntactic types of verbs. The second questionnaire aimed to extract more specific information on the use of resultatives with verbs of different aspectual types. The theory of aspectual classes has been developed and extensively applied to resultatives by formal semanticists: they formulated the tendency of RSPs to combine with accomplishment and activity verbs. My results have confirmed that the lexical aspect of a verb does play a role in the licensing of resultatives. On the other hand, they have also proved that the lexical aspect is not a sufficient criterion in explaining the entire range of resultatives.

As far as a further contribution of works written in the frameworks of formal semantics is concerned, the most prominent is the idea that an accomplishment event, causation and telicity are the key semantic features of the resultative construction. These features allow prototypical resultatives to be distinguished from resultative-like constructions which range on the periphery of the phenomenon.

Cognitive semantics, in general, put forward the idea that the encoding of a linguistic phenomenon depends on the conceptualisation of an event. One of the most influential cognitive semantic works has been the study by Boas (2003) which demonstrated that one dealing with resultatives should not look for generalisations referring to broad types of verbs but should rather focus on particular predicates. Croft et al.'s paper (2010) also implied that individual situations might receive different encoding due to their individual semantics.

My data confirms, to a large extent, the ideas proposed by Boas and Croft: more than a half of the types of resultatives (PAINT, COOK, LOAD, and WIPE) distinguished in the dissertation represent specific situations and include one or two (semantically very close) verbs. On the other hand, there are types (SLICE, BEAT, and SHOUT) which subsume more distinct situations: these predicates usually have properties that make them behave in the same manner.

The works of Talmy have, of course, also contributed significantly: the distinction between satellite-framed and verb-framed models allows a line to be drawn between those constructions which express resultative secondary predication and constructions which do not.

The aim of the dissertation to establish cross-linguistic types of resultatives according to their semantic and morphosyntactic features makes it actual both in the field of typology and in the discussion of resultatives. The only work in this direction (at least to my knowledge) is Croft et al. (2010). However, Croft et al.'s paper is dedicated to refining Talmy's hypothesis rather than giving a thorough examination of resultatives. Therefore the authors distinguish very broad encoding models, viz. double-framed, satellite-framed, etc., and do not examine more specific formal encoding means such as adjective, prepositional phrase, adverb, etc. The authors distinguish 8 situations types which represent resultatives based on accomplishments and transitive activities but resultatives including intransitive activities such as *to shout oneself hoarse* are left out of the consideration. In addition, their language sample includes only five languages.

Therefore, the dissertation aims to give a more detailed description of the cross-linguistic properties of the resultative secondary predication.

3. The core and the periphery of resultative constructions

The resultative construction instantiates an accomplishment event which is usually composed of an activity event and a change of state event. The two events of an accomplishment are related via causal relation: the activity causes a change in the state of a participant. Therefore, resultatives "always describe causative change of state" (Levin, Rappaport 1995, 54). In addition, the event of a change of state (together with a bounded object) delimits the activity in terms of introducing the telic point (Demonte, McNally 2012, 2). Thus, causation and telicity are treated here as basic semantic features of the resultative secondary predication and consequently constructions which bear both features are regarded as prototypical resultative constructions.

It is essential to stress that verbs used in the resultative construction might be, but by no means have to be, causatives. What necessarily has to be causative in prototypical resultatives is the relationship between the two events: the activity event and the change of state event. As a test to prove the causative relation the paraphrases presented in (4) and (5) are used.

(4) 'y became z because y was "acted"', e.g. *John beat the man to death – the man became dead because he was beaten.*

(5) ‘x became z because x “acted”’, e.g. *John shouted himself hoarse – John became hoarse because he shouted.*

A telic point is a natural endpoint which bounds an event (Comrie 1995, 45). Telicity is independent of another bounding feature, viz. perfectivity, which denotes the completion of an action (Comrie 1995, 18). Thus telic situations might, on the one hand, be either perfective or imperfective, e.g. *he has eaten an apple* and *he was eating an apple*, and, on the other hand, perfective situations might be either telic or atelic (Croft 2012, 77), e.g. Lith. *su-valgė obuolį* ‘PRF-ate an apple’ and Lith. *pa-dirbėjo* ‘PRF-worked for a while’.

However, in some languages telicity and perfectivity are closely related. This is precisely the case in Slavic and Baltic languages which can encode both telicity and perfectivity by verbal prefixes. This feature determines that the result component (which in turn is determined by the telic nature of an event) is basically expressed by a prefix, while the secondary predicate only specifies it. Consequently, in Baltic and Slavic languages the prototypical resultative construction includes the verbal prefix.

In Finnic languages, viz. in Finnish and Estonian, telicity is to a large extent related to the case of the object: if an event is unbounded or irresultative the partitive is used and if an event is bounded or resultative the object is in accusative case⁹ (Kiparsky 1998, 2). The accusative case on its own implies that some kind of result has been achieved while the secondary predicate, as well as in Baltic and Slavic languages, only specifies this result (Heinämäki 1984, 157). Therefore, the accusative case is a feature of prototypical Finnic resultatives.

Apart from prototypical resultatives which demonstrate both causation and telicity, there are a number of constructions which lack one of the two features. Causative relation is reinterpreted in examples (6)–(8), while (9) could be referred to as an atelic resultative (Goldberg, Jackendoff 2004, 544).

(6) *Reluctant to let him go, the audience clapped the singer off the stage.*
(Rothstein 2001, 149)

(7) *He built the house splendid.* (Miyata 1997, 249)

---

⁹ The opposition of accusative – partitive cases also depends on the nature of an object: the partitive indicates that the object is quantitatively indeterminate while the accusative refers to quantitatively determinate object (Kiparsky 1998).

(8) *John sliced the tomato **thin**.*

(9) *For hours, Bill heated the mixture **hotter and hotter**.* (Goldberg, Jackendoff 2004, 543)

As the investigation of all peripheral types of resultatives would have been too large a task for this dissertation only one type, viz. the *slice* type, has been included into the research.

4. Morphosyntactic encoding of RSP

A complex event consisting of manner and result subevents can be encoded in four ways cross-linguistically: by the symmetrical model, by the verb-framed model, by the satellite-framed model and by the double-framed model (Croft et al. 2010). The resultative secondary predication falls under the two latter models (the double-framed model is used in Slavic, Baltic and, probably, Finnic languages, while the satellite-framed model occurs in, for example, Germanic languages).

The distinction between double-framed and satellite-framed models is meaningful in defining general principles of the encoding of the resultative secondary predication. However, as regards the encoding of the resultative secondary predicate as such, the distinction is less useful. First of all, it would increase the number of formal encoding means considerably, for example, instead of one strategy ADJ three strategies should be distinguished: ADJ, Prefix+ADJ, Accusative+ADJ. In addition, the inclusion of the components Acc and Pref would not add much information because these components occur in particular groups of languages by default. Therefore, I will stick to simplified strategies such as ADJ which in turn will subsume, for example, English, Latvian and Estonian resultatives regardless of the difference in the place where the main result component is expressed (in English it is expressed by the secondary predicate, in Latvian it is encoded by the verbal prefix, while in Estonian it is conveyed by the accusative case).

The verb-framed model and other expressions which cannot be treated as satellite- or double-framed are not examined in detail and are instead subsumed under one ‘non-

RSP' strategy. As regards the symmetrical model, coordination falls under non-RSP strategies, while compounding is included in the list of strategies expressing RSP¹⁰.

The formal strategies that are used to encode RSP in European languages are as follows: an adjective (agreeing, invariable or bearing a specific case), an adverb, a prepositional phrase¹¹ ("proper" or fossilised as in Slavic languages), a compound verb and a noun phrase. Non-RSP strategies subsume subordinate and coordinate sentences, the verb-framed model, attributes, etc.

These formal strategies represent three conceptual strategies employed for the encoding of resultative events. The first type can be referred to as the adjectival, or BECOME type: it denotes that an entity entered a state *y* ('*x* becomes *y*'). The formal means which express this conceptual type is an adjective and (Finnic) noun phrases bearing the translative case. The second conceptual strategy is the adverbial, or MANNER type, where the result is conceived as a manner in terms of which an action is carried out ('acting in a manner *y* causes *x* to become *y*'). This type is instantiated by adverbs and *in*-PPs. Finally, the third way to conceptualise the result is the GO TO strategy in which an entity is understood as moving towards a goal ('*x* go to *y*'). This conceptual strategy is represented by *to*-PPs and (Hungarian) noun phrases in the sublative case.

As regards the encoding of resultatives worldwide and in Europe, significant differences can be observed. Resultatives overwhelmingly tend to be expressed by serial verb constructions across the world (Verkerk 2009b) while in Europe they are usually encoded by prepositional phrases.

In general, resultatives are a very diverse and difficult to account for phenomenon. However, the possibility to arrange them in a semantic map shows that the distribution and the formal encoding of resultatives is not random but follows some semantic principles.

---

¹⁰ The third symmetrical strategy, viz. serial, is irrelevant for the discussion of European languages.

¹¹ Prepositional phrases used to express RSP are distinguished into two conceptual types: *in*-PPs, which in a broad sense denote the manner of an action, and *to*-PPs, which denote a goal.

5. The semantic map of RSP

The semantic map is a tool to visualise semantic relationships between different meanings ('functions' in Haspelmath 2000; 'uses' in van der Auwera, Malchukov 2005; van der Auwera, Temürkü 2006) of a certain linguistic form. Some of these functions are very closely related semantically, i.e. directly, while other bear more distinct semantics and are therefore related indirectly. The functions represented in the semantic map constitute a network which is assumed to hold universally.

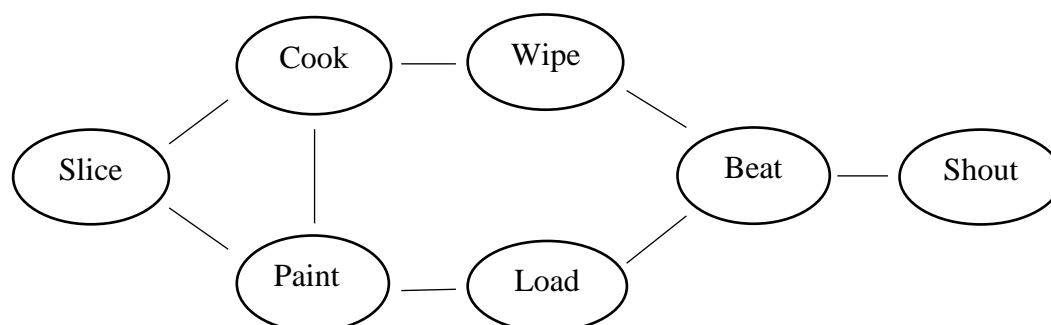
The number and the arrangement of functions is established in terms of cross-linguistic comparison. A function is singled out and included in the map if there are at least two languages which encode it by different formal means (Haspelmath 2000, 6). Besides, identically encoded functions have to occupy a contiguous area in the classical semantic map (*ibid.*).

The semantic and morphosyntactic analyses of resultatives have shown that the following universal situation types, or functions, can be distinguished: PAINT: *to paint x red / blue / green*, COOK: *to cook the egg hard*, LOAD: *to load the wagon full, to pour the glass full*, WIPE: *to wipe the table clean, to wipe the table dry*, SLICE: *to slice the meat thin, to ground the coffee fine*, BEAT: *to beat the man unconscious, to kick the man to death, to hammer the metal flat*, SHOUT: *to shout oneself hoarse, to dance oneself tired, to eat oneself sick*.

The semantic features which determine different encoding of the functions are presented in the following table:

	PAINT	SLICE	COOK	LOAD	WIPE	BEAT	SHOUT
verb does not imply result						+	+
verb implies inevitable result	+	+		+			
verb implies potential result			+		+		
result state is a preconceived property	+	+	+		+		
result state is an accumulated property				+	+	+	+
result state affects an unexpressed (created) referent		+					
a theme is not licensed by the argument structure of a verb							+

The interface of the semantic factors presented in the table generates a large number of encoding patterns of the functions across the languages of the sample. All of them can be generalised in the semantic map presented below.

The functions can be arranged in an implicational scale according to their tendency to be encoded by the resultative construction (regardless of the morphosyntactic form of the secondary predicate). The further to the left the type is, the more it is likely to be expressed as a resultative:

PAINT < SLICE < COOK / LOAD < WIPE, BEAT < SHOUT

Thus, if a language possesses resultatives in only one function it is PAINT (e.g. Basque), if a language possesses resultatives in two functions these are PAINT and SLICE (e.g. Bosnian, French, Greek, Italian, Maltese, etc.), if a language has resultatives in three functions they are PAINT, SLICE and COOK (e.g. Irish) or LOAD (e.g. Albanian) and if a language has resultatives in four functions these are PAINT, SLICE, COOK and LOAD (e.g. Bulgarian, Croatian, Macedonian). My data does not show that languages would differentiate the functions WIPE and BEAT with the respect to their encoding as resultatives, i.e. both are expressed either by resultative (e.g. Czech, Lithuanian, Polish) or non-resultative strategies in the languages of the sample. Certainly, the data of other languages could show that they take different positions in the hierarchy. Finally, there are many languages which have resultatives in all functions (e.g. English, German, Danish, Icelandic, Russian, Estonian, etc.).

6. Conclusions

1. The basic semantic features of the resultative construction are causation and telicity and, consequently, constructions which bear these features constitute prototypical resultatives. Constructions which lack one of these features belong to the periphery of the resultative domain.

1.1 In some groups of languages telicity is expressed by specific encoding means: prefixes in Baltic and Slavic languages and the accusative case in Finnic languages. Therefore, prototypical Baltic and Slavic resultatives always include a prefixed verb, while prototypical Finnic resultatives have an object in the accusative case.

2. The resultative secondary predicate is encoded by five formal strategies in the languages of the sample: an adjective, an adverb, a prepositional phrase (“proper” or fossilised PP), a compound verb and a noun phrase. The latter two strategies are restricted to particular groups of languages: compound verbs are typical of North Germanic languages, while noun phrases occur in Finnic languages and Hungarian.

2.1 The adjective is consistently used to encode the resultative secondary predication in Germanic and Finnic languages, as well as in Latvian and Hungarian. With certain verbs (usually *paint*) adjectival resultatives are used in many languages.

2.2 Resultatives expressed by the adverb consistently appear only in one language, viz. Lithuanian, while in other languages they usually occur with verbs such as *slice*. This fact proves that constructions including creation verbs belong to the periphery of the semantic domain of resultatives and are closely related to adverbials.

2.3 Prepositional phrases used to encode the resultative secondary predication can be roughly distinguished into two types: *in*-PPs which in a broad sense denote the manner of an action and *to*-PPs which denote a goal. The distribution of the two types of PPs is basically determined by the nature of the property predicated by a verb. *In*-PPs combine with the verbs such as *paint*, *slice* and *cook* which predicate a preset property, i.e. the property which is set in advance. *To*-PPs are usually used with the verbs such as *load*, *beat* and *shout* which predicate an accumulated property, i.e. the property which accumulates as the action proceeds.

2.4 The sample does not include languages which would consistently make use of proper prepositional phrases to encode the resultative secondary predication. In Slavic languages resultative secondary predicates are often encoded by fossilised prepositional phrases which are treated synchronically as adverbs. Such fossilised PPs consistently occur in East and West Slavic languages.

3. The encoding of RSPs is determined by a number of factors: (a) whether a verb is a proper accomplishment and implies an inevitable result, (b) whether a verb has the features of both accomplishments and activities and implies a potential result, (c) whether a verb is an activity and does not imply result at all, (d) whether the property denoted by the resultative predicate is preset or accumulated, (e) whether the result applies to the entity denoted by an object or to an unexpressed (created) entity, and (f) whether the theme of a verb is licensed by its argument structure or not.

4. According to their semantic and morphosyntactic features seven types of resultatives, or functions, can be distinguished: PAINT, SLICE, LOAD, COOK, WIPE, BEAT, and SHOUT which are arranged in a semantic map of RSP (see p. 38).

5. A verb's ability to take a resultative secondary predicate depends on the position of its type in the implicational hierarchy:

PAINT < SLICE < COOK / LOAD < WIPE, BEAT < SHOUT

Publikacijos disertacijos tema

List of publications on the subject of the dissertation

1. Riaubienė Benita, 2014, Pozicijos konstrukcijos: tarp depiktyvų ir rezultatyvų [Posture constructions: between depictives and resultatives], *Kalbotyra* 66, 99–119. http://www.kalbotyra.flf.vu.lt/wp-content/uploads/2015/01/Kalbotyra_66_99_1191.pdf
2. Riaubienė Benita, 2015, Lietuvių kalbos rezultatyvai kaimyninių slavų kalbų kontekste [Lithuanian resultatives in the context of neighbouring Slavic languages], *Lietuvių kalba* 9, 1–19, <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/168>.

Pranešimai disertacijos tema

List of conference talks on the subject of the dissertation

1. Strategies for encoding resultative secondary predication in the languages of Europe. Vasaros kalbotyros mokykla *Academia Grammaticorum Salensis Quinta*. Salos, Lietuva, 2008.
2. Resultative secondary predication in the Baltic languages. Kalbotyros seminaras, Stokholmo universitetas, Švedija, 2013.
3. Resultatives in the Baltic languages. Kūrybinės dirbtuvės *Argument Structure and Diathesis in Baltic*, Vilnius, Lietuva, 2014.
4. Antriniai predikatai pozicijos konstrukcijose. 21-oji tarptautinė Jono Jablonskio konferencija *Šiuolaikinės kalbos tyrimai ir problemos*, Vilnius, Lietuva, 2014.

Benita Riaubienė (g. 1982) Vilniaus universitete 2004 m. baigė lietuvių filologijos bakalauro studijas, 2006 m. – lietuvių kalbotyros magistro studijas (*Magna cum laude*). 2006–2015 m. studijavo Vilniaus universiteto filologijos krypties doktorantūroje. Benita Riaubienė dirba asistente Vilniaus universitete: 2008–2009 m. vedė bendrosios kalbotyros seminarus, nuo 2013 m. dėsto lietuvių kalbotyros įvado sintaksės dalį. 2007–2008 m. buvo išvykusi 11 mėnesių stažuotei į Antverpeno universitetą (Belgija), 2013 m. vieną mėnesį stažavosi Stokholmo universitete (Švedija), 2014 m. atliko vienos savaitės stažuotę Antverpeno universitete. Nuo 2013 m. prisideda prie vasaros kalbotyros mokyklos *Academia Grammaticorum Salensis* organizavimo. 2013 m. su bendraautoriais parengė jubiliejinį mokslo populiarinamąjį leidinį *Aestates Salenses bis quinae. Dešimt kalbotyros vasarų*.

Benita Riaubienė (b. 1982) completed a Bachelor's degree in Lithuanian philology in 2004 and received a Master's degree (*Magna cum laude*) in Lithuanian linguistics from Vilnius University in 2006. From 2006 to 2015 she was a doctoral student of humanities (philology) in Vilnius University. Benita Riaubienė has worked as a junior lecturer at Vilnius University: in 2008–2009 she taught seminars on general linguistics and since 2013 she has taught Introduction to Lithuanian linguistics (syntax part). She completed three internships: in 2007–2008 at the University of Antwerp, Belgium (11 months), in 2013 at Stockholm University, Sweden (1 month), and in 2014 at the University of Antwerp (1 week). Since 2013 Benita Riaubienė has helped to organise the summer grammar school *Academia Grammaticorum Salensis* and in 2013 contributed to the 10th anniversary publication *Aestates Salenses bis quinae. Dešimt kalbotyros vasarų*.